

I. JAZYKOVÁ VÝCHOVA

Nauka o slově

1. Význam slova

Opakujeme: slova nadřazená, podřazená, souřadná; slova souznačná (synonyma), protikladná (antonyma); slova jednoznačná, mnohoznačná, citově zabarvená (lichotivá, hanlivá) a zdrobnělá.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–3:

Když konečně sehnal ovce zpátky do ohrady vedle ovčína, vešel César **dovnitř** stavení. V **nízké chladné místnosti** panovalo na rozdíl od jasného světla venku **husté** šero. Než oči přivykly tmě, zůstal na okamžik stát na místě. Zdálo se, že váhá. Dřevěné dveře, schované úplně **vzadu**, ho neodolatelně (*****).

(N. Vanier, Bella a Sebastián)

1. Rozhodněte, zda následující slova užitá ve výchozím textu jsou jednoznačná (ANO), nebo ne (NE). Svou odpověď zakroužkujte.

1) oči	ANO – NE
2) ovčín	ANO – NE
3) světlo	ANO – NE
4) César	ANO – NE

2. Které z následujících slov nejspíše patří na vynechané místo (*****) na konci výchozího textu?

- A) vítaly
- B) vytahovaly
- C) přitahovaly
- D) přibližovaly

3. Napište k jednotlivým slovům zvýrazněným tučným písmem ve výchozím textu slovo opačného významu.
-
-

4. Rozhodněte o každé z následujících dvojic slov, zda je lze ve výchozím textu považovat za slova souznačná (ANO), nebo ne (NE).

Svou odpověď zakroužkujte.

(První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm podtrženo.)

1) sehnal – zajistil	ANO – NE
2) místnosti – pokoji	ANO – NE
3) váhá – rozmýšlí se	ANO – NE
4) jasného – srozumitelného	ANO – NE

5. Napište ke slovům *oči* a *dveře* z výchozího textu slova zdobně.
-

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 6:

Když jim bylo jasné, že se zabloudil, sedl si na pařezaček a líně zachránci.

(Edika)

6. Přepište výchozí text tak, aby jednotlivá slova byla správně oddělena.

(Doplnění interpunkce nebude hodnoceno.)

---

7. Doplňte slovo nadřazené ke slovům: *maminka, tatínek, syn, dcera, babička, dědeček*.
-

8. Přiřadte k jednotlivým (1–4) slovům příslušná antonyma (A–F).

(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

1) lehký	_____
2) hladký	_____
3) vysoký	_____
4) smutný	_____
A) ostrý	
B) těžký	
C) nízký	
D) drsný	
E) veselý	
F) dlouhý	

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 9–15:

Mach a Šebestová slíbili paní Vydrové, která musela jít pro opravený kočárek a k zubařce, že jí pohlídají malého Petříčka. Odpoledne si vzali učení a šli hlídat, jenomže Petříček nespinkal ani chvilku, naopak v jednom kuse hulákal a Mach řekl, že se tak nedá nic naučit, že toho křiklouna zkusí dát na balkon. Tam bude koukat na lidi a dá pokoj. Jenomže Šebestová zvedla náhodou oči od přírodopisu, a tak tak že chytla kloučka, když lezl přes zábradlí. Tak to by takhle nešlo, jsou totiž až v šestém patře, a tak se Mach zamyslel, ťukl se do čela, vytáhl sluchátko a v tu ránu měl Petříček křídla jako otakárek fenyklový.

A Mach a Šebestová se znovu zabrali do učení, opakovali si běláška zelného a žlutáška obecného, věděli, že se teď už Petříčkovi nemůže nic stát, protože když spadne, přistane hladce na trávníčku, má přece *****.

(M. Macourek, Mach a Šebestová za školou, upraveno)

9. Které z následujících slov nejspíše patří na vynechané místo (*****) ve výchozím textu?

- A) balon
- B) křídla
- C) padák
- D) vznášedlo

10. Rozhodněte, zda následující slova užitá ve výchozím textu jsou slova citově zabarvená lichotivá (ANO), nebo ne (NE). Svou odpověď zakroužkujte.

1) křídla	ANO – NE
2) zubařka	ANO – NE
3) Petříček	ANO – NE
4) nespinkal	ANO – NE

11. Vypište z prvního odstavce výchozího textu všechna slova citově zabarvená hanlivá.

---

12. Doplňte slovo nadřazené ke slovům z výchozího textu: *otakárek fenyklový, bělásek zelný a žlutásek obecný*.

---

13. Rozhodněte o každé z následujících dvojic slov, zda je lze ve výchozím textu považovat za slova souznačná (ANO), nebo ne (NE). Svou odpověď zakroužkujte.

(První slovo z dvojice vždy pochází z výchozího textu a je v něm podtrženo.)

1) lezl – šplhal	ANO – NE
2) slíbili – udělali	ANO – NE
3) koukat – žasnout	ANO – NE
4) chvílku – okamžik	ANO – NE

14. Která z následujících skupin slov z výchozího textu obsahuje pouze slova zdrobnělá.

- A) kočárek, malého, chvílku, kloučka
- B) chvílku, kloučka, křídla, trávníčku
- C) kočárek, kloučka, otakárek, trávníčku
- D) Petříček, křiklouna, kloučka, trávníčku

15. Najděte ve výchozím textu skupinu slov, jejíž význam se nejvíce blíží slovu *neustále*, a napište ji.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 16:

Když získáte pověst šejdíře, nikdo vás nebude brát vážně, nikdy byste nemluvit pravdu.

(Ezopovy bajky, Vlk, liška a opice)

16. Přepište výchozí text tak, aby jednotlivá slova byla správně oddělena.

(Doplnění interpunkce nebude hodnoceno.)

---

17. Která z následujících dvojic slov neodpovídá vztahu mezi slovy, jako je:

lenost – pracovitost?

- A) nad – pod
- B) ostrý – pálivý
- C) zábava – nuda
- D) komedie – tragédie

18. Doplňte slova nadřazená k následujícím skupinám slov.

- 1) káva, čaj, kofola, víno: _____
- 2) harfa, housle, harmonika, hoboj: _____
- 3) kmín, pepř, majoránka, oregano, kari: _____
- 4) čtverec, obdélník, trojúhelník, lichoběžník: _____

19. Rozhodněte o každé z následujících dvojic slov, zda je lze považovat za synonyma (ANO), nebo ne (NE). Svou odpověď zakroužkujte.

- 1) pádit – uhánět ANO – NE
- 2) šetřit – stráždat ANO – NE
- 3) hledat – hlídat ANO – NE
- 4) klesat – klusat ANO – NE

20. Přiřaďte k vynechaným místům (*****) v jednotlivých větách (1–4) vhodné slovo (A–F), které doplní správný význam věty.

(Každou možnost z nabídky A–F můžete přiřadit pouze jednou. Dvě možnosti zbudou a nebudou použity.)

- 1) Výrazy *klíč* a *líst* jsou slova *****. _____
- 2) Dvojice slov *úzký* – *široký* jsou *****. _____
- 3) Slova *stůl*, *židle*, *skříň*, *postel* nazýváme *****. _____
- 4) Výrazy *psisko* a *drzoun* jsou slova citově zabarvená *****. _____

- A) hanlivá
- B) lichotivá
- C) souřadná
- D) antonyma
- E) souznačná
- F) mnohoznačná

Pamatujte si:

Slova souznačná (synonyma) – slova stejného nebo podobného významu, např.: **dělat** – **pracovat**, **činit**, **konat**...

Slova protikladná (antonyma) – slova opačného významu, např.: **den** – **noc**...

Slova jednoznačná – mají jen jeden význam, např.: **Brno**, **Svratka**, ..., **vodík**...

Slova mnohoznačná – mají významů několik, např.: **oko** (lidské, na polévce, na punčoše, past na zvěř...)